

Abstrakt

Příspěvek se zabývá novým standardem IFRS 9 – Finanční aktiva: klasifikace a měření. V textu jsou vymezeny nové požadavky na klasifikaci a oceňování finančních nástrojů.

Klíčová slova: Finanční aktiva, finanční aktiva přeceňovaná na reálnou hodnotu kapitálově, finanční aktiva přeceňována na reálnou hodnotu výsledkově, zůstatková hodnota,

Summary

This contribution deals with the new standard IFRS 9 – Financial assets: classification and measurement. In this text are defined new requirements for the classification and valuation methods of financial instruments.

Key words: Financial assets, fair value through other comprehensive income, fair value through Profit/Loss, amortized cost

JEL klasifikace: M 41

Použitá literatura:

- [1] Dvořáček, V.; Roušar, S. Nový IAS 39: Přínosy a náklady spojené s novou klasifikací finančních nástrojů. Praha, 2009 Horizonty, pp 24–29.
- [2] INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD. *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) 2006 : včetně Mezinárodních účetních standardů (IAS) a Interpretací k 1. lednu 2006 : dodatek k IFRS 2005 – změny roku 2006*. Praha: Svaz účetních, 2006. ISBN 80-239-7171-9.
- [3] KRUPOVÁ, L. *IFRS : mezinárodní standardy účetního výkaznictví*. Praha: VOX, 2009. ISBN 978-80-86324-76-0.
- [4] BOKŠOVÁ, J. *Účetnictví komerčních pojišťoven – specifika v ČR*. Praha: Wolters Kluwer CR, 2010. ISBN 978-80-7357-521-2.

Kontakt

Jiřina Bokšová, doc., Ing., Ph. D. Katedra finančního účetnictví a auditingu Vysoká škola ekonomická v Praze Nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3 Tel.: +420 224 095 148, e-mail: boksova@vse.cz

OCEŇOVANIE POZÍCIÍ ZAZNAMENANÝCH V BANKOVEJ KNIHE²

Oceňovanie pozícií zaznamenaných v bankovej knihe

Dagmar Boušková

V nadväznosti na zákon č. 438/2001 Z.z. o bankách §39 vydala Národná banka Slovenska opatrenie, ktorým sa ustanovujú metódy oceňovania pozícií zaznamenaných v bankovej knihe a podrobnosti o oceňovaní pozícií zaznamenaných v bankovej knihe vrátane frekvencie tohto ocenenia. Uvedené opatrenie nadobudne účinnosť v januári 2011.

Ocenenie pozície v bankovej knihe metódou očakávanej straty je úprava hodnoty jednotlivej položky aktíva banky o výšku očakávanej straty tejto položky.

Pozície zaznamenané v bankovej knihe, predstavujúce položky majetku banky a pozície zaznamenané v bankovej knihe predstavujúce položky, ktoré sa nevykazujú v súvahe banky sa oceňujú mesačne podľa stavu k poslednému pracovnému dňu kalendárneho mesiaca na účely zohľadňovania miery kreditného rizika banky. Pozície zaznamenané v bankovej knihe, ktoré predstavujú záväzky banky sa oceňujú podľa zákona o účtovníctve.

Pozície zaznamenané v bankovej knihe predstavujúce položky majetku banky a položky, ktoré sa nevykazujú v súvahe banky, ktoré vchádzajú do tried expozícií banky alebo do častí tried expozícií banky zahrnutých do výpočtu rizikovo vážených expozícií prístupom interných ratingov na základe vydaného predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska sa na účely zohľadnenia miery kreditného rizika banky oceňujú prístupom interných ratingov v súlade so zákonom o bankách.

Pozície zaznamenané v bankovej knihe predstavujúce položky aktív banky, ktoré vchádzajú do tried expozícií banky alebo do tried expozícií banky zahrnutých do výpočtu rizikovo vážených expozícií štandardizovaným prístupom pre kreditné riziko, sa na účely zohľadnenia miery kreditného rizika banky pri dodržaní postupu podľa zákona o bankách oceňujú metódou očakávaných strát.

Nulový koeficient očakávanej straty sa priradzuje k položke aktíva banky, ktorá predstavuje pohľadávku alebo budúcu pohľadávku voči členskému štátu Európskej únie alebo voči jeho centrálnej banke, denominovanej a financovanej v mene ktoréhokoľvek členského štátu Európskej únie. K položke aktíva banky, ktorá predstavuje expozíciu, ktorá nemá povahu kreditného záväzku, alebo v prípade ktorej banka nedokáže určiť zmluvnú stranu sa priradzuje taktiež nulový koeficient očakávanej straty. Pre ostatné jednotlivé položky aktív banky sa vypočíta percentuálny koeficient očakávanej straty týmto matematickým vzťahom

$$EL = PD \times LGP$$

EL – (expected loss) koeficient očakávanej straty

PD – (probability of default) pravdepodobnosť zlyhania, ktorá je pravdepodobnosťou, že na strane dlžníka dôjde v priebehu jedného roka k zlyhaniu, pričom pravdepodobnosť zlyhania banky vypočítava podľa vlastných metód odhadu

² Grantová úloha VEGA č. 279/10/0492/10 Význam Európskej spoločnosti pre spoločný trh a nevyhnutnou harmonizácie účtovníctva v rámci krajín Európskej únie

LGD - (loss given default) strata z prípade zlyhania, ktorá je pomerom straty z expozície z dôvodu zlyhania zmluvnej straty banky k hodnote, ktorá zodpovedá nesplatenej časti záväzku v momente zlyhania, strata sa vypočítava podľa vlastných metód odhadu v spojení s obmedzeniami na jej určenie, alebo podľa minimálnych percentuálnych úrovní.

Strata v prípade zlyhania sa určuje z hľadiska toho, do akej triedy expozície alebo časti triedy expozície patrí jednotlivá položka aktíva banky, pričom sa primerane použijú ustanovenia Opatrenia Národnej banky Slovenska č. 4/2007 o vlastných zdrojoch financovania bánk a požiadavkách na vlastné zdroje financovania bánk a o vlastných zdrojoch financovania obchodníkov s cennými papiermi a požiadavkách na vlastné zdroje financovania obchodníkov s cennými papiermi. Toto opatrenie upravuje podrobnosti priradovania percentuálnych hodnôt straty v prípade zlyhania, ak banke nebol udelený predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska na používanie vlastných odhadov straty v prípade zlyhania. Strata v prípade zlyhania určená podľa vyššie uvedeného neklesne pod úroveň 45 % ak sa nejedná o položku aktíva banky, ktorá predstavuje pohľadávku alebo podmienenú pohľadávku zabezpečenú nehnuteľnosťou určenou na bývanie, alebo sa nejedná o retailovú pohľadávku alebo podmienenú retailovú pohľadávku, prípadne pohľadávku po termíne splatnosti.

Strata v prípade zlyhania pre položku aktíva banky, ktorou je pohľadávka alebo podmienená pohľadávka zabezpečená nehnuteľnosťou určenou na bývanie sa určuje podľa prevodovej tabuľky na priradovanie hodnoty straty v prípade zlyhania, ktorá je uvedená vo vyššie uvedenom opatrení Národnej banky Slovenska. Strata v prípade zlyhania pre položku aktíva banky, ktorou je retailová pohľadávka alebo podmienená retailová pohľadávka, ktorá nie je zabezpečená nehnuteľnosťou určenou na bývanie, sa určuje na úrovni minimálne 75 %. Strata v prípade zlyhania pre položku aktíva banky, ktorou je pohľadávka po termíne splatnosti sa určuje na úrovni minimálne 50 %.

Na účely používania vlastných metód pre odhady pravdepodobnosti zlyhania a pre odhady straty v prípade zlyhania (odhady parametrov) musia byť splnené tieto požiadavky:

- Odhady parametrov sa uskutočňujú pre očakávané straty v najbližších dvanástich mesiacoch.
- Časové rady údajov vstupujúcich do odhadov parametrov nie sú kratšie ako jeden rok.
- Odhady parametrov sa v následných výpočtoch používajú len vo vzťahu k tým položkám aktív banky, alebo k rovnorodým aktívam banky, ktorým zodpovedajú údaje vstupujúce do týchto odhadov. (Rovnorodé aktíva banky – skupina položiek majetku banky a položiek, ktoré sa nevykazujú v súvahe banky, s rovnakým rizikom obchodu, s rovnakými charakteristickými znakmi dlžníka a s rovnakými charakteristickými znakmi obchodu.)
- Odhady parametrov za jednotlivé položky aktív banky a za skupiny takýchto položiek, rozdielnosti v týchto odhadoch sú preukázané s odôvodnením, prečo sa odhady parametrov týkajúce sa jednotlivých položiek aktív banky líšia od týchto odhadov týkajúcich sa skupín takýchto položiek.
- Pri odhadoch parametrov za jednotlivé položky aktív banky a za skupiny položiek aktív banky je potrebné brať do úvahy najmä historický vývoj na finančných trhoch, historický vývoj ukazovateľov kvality položiek aktív banky, ktoré zodpovedajú rovnorodým aktívam a historický vývoj kreditnej kvality dlžníka. (Kreditná kvalita

dlžníka predstavuje súhrn znakov dlžníka, ktoré preukazujú schopnosť splácať záväzky).

- Pri určovaní kreditnej kvality dlžníka je potrebné preukázať, že použité údaje sú reprezentatívnou vzorkou jej dlžníkov alebo expozícií banky. (Reprezentatívnou vzorkou dlžníkov alebo expozícií banky je vzorka klientov banky alebo pohľadávok, ktorých rizikové charakteristiky sú zhodné s rizikovými charakteristikami základného súboru klientov banky alebo pohľadávok, na ktoré sa má odhad pravdepodobnosti zlyhania a odhad straty v prípade zlyhania vzťahovať.) Do procesu určovania kreditnej kvality dlžníka a pravidelného preverovania kreditnej kvality dlžníka sú vždy zainteresované útvary banky alebo zamestnanci banky zodpovední za riadenie rizík v banke.
- Pri odhadoch parametrov je nutné uplatniť maržu konzervativizmu, ktorá je osobitnou hodnotou, súvisiacou s očakávanou mierou chýb v odhade pravdepodobnosti zlyhania a odhade straty v prípade zlyhania. Uvedená marža zohľadňuje aj bankou identifikované možné udalosti alebo budúce zmeny ekonomických podmienok, ktoré by mohli mať nepriaznivé účinky na kreditnú kvalitu dlžníka a celkovú hodnotu majetku banky a posúdenie schopnosti banky odolať takýmto zmenám.
- Odhady parametrov musia zohľadňovať všetky príslušné a dostupné údaje, informácie a metódy. Odhady parametrov musia byť odvodené na základe historických skúseností ako aj dôkazov založených na pozorovaní, a nie sú založené iba na úsudkoch. Súčasne musia byť hodnoverné a založené na podstatných faktoroch príslušných rizikových parametrov.
- Banka musí byť konzervatívnejšia pri svojom odhade parametrov, čím má k dispozícii menej údajov na odhady parametrov.
- Ak banka vychádza pri odhadoch parametrov z vlastných údajov o zlyhaní, musí preukázať, že pri odhade parametrov sa používajú vnútorné predpisy banky o spôsobe poskytovania úverov. Taktiež je potrebné preukázať rozdiely medzi hodnotením kreditnej kvality dlžníkov z obdobia, z ktorého pochádzajú údaje slúžiace k odhadom parametrov, a hodnotením kreditnej kvality dlžníkov, ktoré banka práve vykonáva.
- Na overenie presnosti a kvality odhadov parametrov musí sa používať spätné testovanie v súlade s vyššie uvedeným opatrením Národnej banky Slovenska.
- Banka musí preukázať vlastné metódy odhadov parametrov, ako aj ich používanie, používanie marže konzervativizmu a používanie spätného testovania predložením podrobnej dokumentácie, ktorú je potrebné aktualizovať aspoň raz za kalendárny rok.

V prípade, sa preukáže, že banka nemá na použitie postupu na účel určenia percentuálneho koeficientu očakávanej straty všetky potrebné vstupné údaje, metodiku, programové vybavenie, organizáciu a riadenie a ostatné vnútorné procesy, pričom svojou aktivitou preukazne smerovala k ich získaniu a vybudovaniu, možno, na účel určenia percentuálneho koeficientu očakávanej straty, každej jednotlivjej položke aktív banky priradiť percentuálny koeficient očakávanej straty na základe toho, ako sa priraduje položkám aktív banky, ktoré nepredstavujú retailové pohľadávky alebo podmienené pohľadávky rizikovou váhu pri použití štandardizovaného prístupu pre kreditné riziko, a to v hodnotách upravených opatrením Národnej banky Slovenska č. 11/2010, ktorým sa ustanovujú metódy oceňovania pozícií zaznamenaných v bankovej knihe a podrobnosti o oceňovaní pozícií zaznamenaných v

bankovej knihe vrátane frekvencie tohto ocenenia. Položkám aktív banky, ktoré predstavujú retailové pohľadávky alebo podmienené retailové pohľadávky, možno priradiť percentuálny koeficient očakávanej straty taktiež upravený týmto opatrením.

Účtovná hodnota každej jednotlivjej položky majetku banky pred úpravou jej ocenenia v účtovníctve sa v okamihu ocenenia v bankovej knihe vynásobí percentuálnym koeficientom očakávanej straty EL. Hodnota tohto násobku pre každú jednotlivú položku majetku predstavuje výšku očakávanej straty tejto položky. V danom okamihu ocenenia je potrebné zohľadniť účinky príslušného zabezpečenia jednotlivjej položky majetku banky. (Účinok príslušného zabezpečenia je účinok financovaného zabezpečenia alebo nefinancovaného zabezpečenia prístupného ako technika zmiernovania kreditného rizika z pohľadávky alebo budúcej pohľadávky vstupujúcej do výpočtov kreditných rizík banky štandardizovaným prístupom pre kreditné riziko.)

Účtovná hodnota každej jednotlivjej položky, ktorá sa nevykazuje v súvahe banky, sa v okamihu ocenenia v bankovej knihe vynásobí percentuálnym koeficientom očakávanej straty EL. Hodnota tohto násobku pre každú jednotlivú položku, ktorá sa nevykazuje v súvahe banky, predstavuje výšku očakávanej straty tejto položky. Aj v tomto prípade v danom okamihu ocenenia je potrebné zohľadniť účinky príslušného zabezpečenia a výšku príslušného konverzného faktora jednotlivjej položky. (Konverzný faktor je pomer medzi odhadovanou výškou peňažnej sumy čerpanej klientom z úveru, ktorý sa banka zaviazala klientovi poskytnúť, ktorá zostane nesplatená v momente zlyhania klienta, a aktuálnou výškou peňažnej sumy nevyčerpanej klientom z tohto úveru).

Abstrakt

Príspevok pojednáva o metódach oceňovania pozícií, ktorá banka zaznamenáva v bankovej knihe. Pozície zaznamenané v bankovej knihe sa oceňujú buď prístupom interných ratingov, alebo metódou očakávaných strát. Metóda ocenenia je závislá od zahrnutia zaradených položiek majetku do tried expozícií banky, do výpočtu rizikovo vážených expozícií buď prístupom interných ratingov, alebo štandardizovaným prístupom pre kreditné riziko.

Kľúčová slova: Oceňovanie, pozícia banky, banková kniha, expozícia, kreditné riziko, kreditná kvalita dlžníka, očakávaná strata, odhad straty, zlyhanie

Summary

This article is about principles of pricing positions, which bank write into bankbook. Positions in bankbook are pricing access internal rating or method of anticipates losses. One of these methods dependent on inclusion integrated assets into bank rank exposure, into calculating risk exposure and they can be including by internal rating Access or standardized access for credit risk.

Key words: Pricing, bank position, bankbook, exposure, credit risk, debtor credit quality, anticipates losses, estimating of losses, failure.